

Ćosić, Stjepan, Korade, Mijo (2019). *Isusovci u Dubrovniku „Komentari” Stephana Desiderija iz 1693.* Zagreb: Leykam International, 170 str.

U prosincu 2019. godine u Zagrebu je ugledala svjetlo dana opsegom nevelika, ali značajem vrijedna knjiga *Isusovci u Dubrovniku s podnaslovom „Komentari” Stephana Desiderija iz 1693.* autora Stjepana Ćosića i Mije Korade s Fakulteta hrvatskih studija. To je djelo svojevrsna sinteza područja njihovih znanstvenih interesa, Ćosićeva istraživanja dubrovačke povjesnice i Koradina proučavanja djelovanja isusovaca u hrvatskoj kulturi. Riječ je o dosad neobjavljenom rukopisnom djelcu *Comentarium pars prima et secunda* talijanskoga isusovca Stjepana Desiderija koje se čuva u arhivskoj zbirci Arheološkoga muzeja u Splitu. Latinski su komentari, čiji je *editio princeps* sada dostupan znanstvenoj zajednici, vrijedna riznica podataka iz dubrovačke povijesti s kraja XVII. stoljeća.

Knjiga je podijeljena na dva glavna dijela. U prvom dijelu autori donose uvodnu studiju o djelovanju talijanskih isusovaca u Gradu koja se osim uvoda sastoji od četiri poglavlja: *Isusovci i Dubrovačka Republika, Talijanski isusovci u Dubrovniku, Stephano Desideri i njegovi Komentari i Napomene uz prijevod* u kojoj su kao autori prijevoda navedeni Maja Pajnić i Jozo Ivanović dok je potrebne ispravke obavila Maja Matasović. Drugi se dio sastoji od transkripcije latinskoga rukopisa i dosada neobjavljenoga prijevoda na hrvatski jezik. Knjiga je također opremljena komentarima, velikim brojem ilustracija i faksmila rukopisa te popisom literature.

U uvodnom tekstu „Isusovci u Dubrovniku”, autori pred čitatelja stavljaju presjek djelovanja Družbe i njezina bogatoga jezičnoga i kulturološkoga nasljeđa u Gradu. Čitamo o njihovoj kohabitaciji s Dubrovačkom Republikom, osnivanju rezidencije i napetim odnosima sa Senatom. U uvodnoj je studiji gotovo linearno prikazan isusovački angažman na svim područjima, njihova izbivanja i povratak u Dubrovnik. Autori detaljno izvješćuju o podizanju Kolegija i crkve, ali i njihovu djelovanju nakon velikoga potresa 1667. kada su, iako u teškim okolnostima, pomogli Grad materijalno i duhovno tako što nakon potresa podižu novu zgradu rezidencije koju je 1684. general reda De Noyelle podignuo na stupanj kolegija. U dijelu o talijanskim isusovcima u Dubrovniku, autori pored njihovih imena donose detaljan kronološki prikaz njihova boravka i djelovanja u Gradu služeći se Vaninovim Ljetopisom dubrovačkoga kolegija. Među tim su imenima

isusovaci koji su u Gradu djelovali do ukinuća, ali i nakon obnove Družbe u 19. stoljeću. Autori nas, uz isusovačko djelovanje u pučkim misijama, vode kroz njihov pastoralni, pedagoški i književni rad donoseći naslove kako objavljenih djela, tako i onih koja su još u rukopisu. Spomenuti su naposljetku graditelji i umjetnici koji su dali svoj obol u izgradnji Dubrovačkoga kolegija i crkve sv. Ignacija jer o tom, kako navode autori, ne postoji cjelovit prikaz u izdanju Vaninova Ljetopisa.

Poglavlje o Stephanu Desideriju i njegovim *Komentarima* iz 1693. svojevrsna je promemorija i *operis ratio* u kojem, između ostaloga, Ćosić i Korade uspostavljaju historijat vlasništva nad Desiderijevim djelcem i donose paginaciju i materijalni opis rukopisa. Rukopis je nastao za vrijeme Desiderijeva boravka u Dubrovačkom kolegiju u kojem je od 1691. vršio službu magistra nešto više od dvije godine. *Komentare* je, kako ističu autori, nepoznati dubrovački gospodar darovao don Frani Buliću vjerojatno 1906. ili 1907. i otada se čuvaju u arhivu Arheološkoga muzeja u Splitu. Autori sažeto prikazuju narativ Desiderijevih *Komentara* i donose njihov sadržaj počevši s posvetom nebeskomu zaštitniku sv. Stjepanu i plovidbom od Ancone do Dubrovnika.

Egzemplarno čitanje ukazuje da su prijevod i transkripcija napravljeni vrlo akribično, no ipak treba upozoriti na manje propuste u transkripciji, većinom zatipke (str. 110. *sit umoribusque* umjesto *situ moribusque*; *credimusac* umjesto *credimus ac*). Također, bilo bi za očekivati da su transkripcija i prijevod usporedni suglasno s postulatima struke što bi čitatelju uvelike olakšalo praćenje teksta. Prijevod je učinjen s iznimnom preciznošću pa se formulaičnost latinskoga izraza u hrvatskom prijevodu nije izgubila. Štoviše, u oslikavanju se pojedinih događaja vidi respektabilan prevodilački *credo* što ne čudi uzme li se u obzir cijelu skupinu stručnjaka koji iza njega stoji, a čine ga već spomenuti Maja Pajnić, Jozo Ivanović i Maja Matasović. Uloženi trud ne umanjuje ni izostavljeno kroatiziranje imena Stephano u Stjepan, što je inače dobra praksa kada je riječ o hrvatskim latinistima. Prijevod je popraćen komentarima i poveznicama koji upućuju na djela klasičnih, prvenstveno latinskih, autora koji su zasigurno bili dijelom Desiderijeve lektire. Na kraju *Komentara* on donosi popis citiranih autora, ali i svih učenika Kolegija za vrijeme njegove službe.

Uzimajući u obzir činjenicu da je ovo izdanje Desiderijevih *Komentara* poteklo iz pera dvojice autoritetnih povjesničara, autorima treba čestitati i na obavljenome filološkomu poslu jer su iznimno uspješno doknadili činjenicu da njihova profesionalna vokacija nije primarno latinistička. Autori su ovim izdanjem znanstvenoj javnosti predstavili pravu

latinističko-historiografsku minijaturu čija je intencija suvremenomu čitatelju približiti isusovačku tradiciju u Dubrovniku i ukazati na neistraženost hrvatske latinističke historiografske produkcije koja je ovim djelom, sasvim sigurno, barem malo umanjena.

Petar Ušković Croata